

Ἐκφρασις χωρὶς ἀντίκρουσμα

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ. Ἡ μυστικὴ συνομιλία μεταξύ ἀνθρώπου καὶ πράγματος δὲν λέγεται εἰς τὴν ἐποχὴν μας γλώσσα, ἀλλὰ χρῆσις. Διὰ πρώτην φοράν κατέστη δυνατόν ὁ ἄνθρωπος νὰ χρησιμοποιῇ πράγματα, τὰ ὅποια δὲν κλείνονται ἐντὸς τοῦ ὀνόματός των. Τὸ ὄνομα εἶναι διὰ τὸ τεχνικὸν πρᾶγμα διακοσμητικὴ προσθήκη· θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μεταβληθῇ ἢ ν' ἀπουσιάσῃ καὶ ἡ σχέσις νὰ ἐξακολουθήσῃ, ὅπως καὶ πρῶτα. Βεβαίως καὶ προηγουμένως, ἐκτὸς τοῦ μυθικοῦ χώρου, ὁ ἄνθρωπος δὲν συνωμίλει πρὸς τὰ πράγματα, ἡ σχέσις του ὅμως πρὸς τὸν κόσμον εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς τομεῖς του εἶχε τοποθετηθῇ εἰς τὸν χώρον τῆς γλώσσης. Ἦτο δυνατόν δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ν' ἀπολογηθῇ διὰ τὴν πρᾶξιν του, νὰ τὴν περιγράψῃ καὶ νὰ δηλώσῃ τὸν σκοπὸν, νὰ εἶναι ὁ κύριός της καὶ νὰ τὴν μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους μὲ μόνην τὴν γλωσσικὴν του δυνατότητα.

Ἡ συνάντησις ἀνθρώπου καὶ πράγματος συντελεῖται σήμερον ἔξω τοῦ γλωσσικοῦ χώρου. Οὔτε τὴν ἀρχὴν, οὔτε τὴν κατάληξιν καὶ κάποτε οὔτε τὸν λόγον τῶν πράξεών του γνωρίζει συνήθως ὁ ἄνθρωπος.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

πος εἰς τὴν τεχνικὴν τοῦ ἐργασίαν. Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν ἰδιωτικὴν τοῦ ζῶην χρησιμοποιοεῖ πράγματα, τῶν ὁποίων ἀγνοεῖ καὶ τὴν προέλευσιν καὶ τὴν λειτουργίαν, πρὸς τὰ ὁποῖα δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθῃ εἰς ἐσωτερικὴν ἐπαφήν, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ διαμορφώσῃ τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ σχέσιν, ὅπως ἐκεῖνος νομίζει καλύτερον. Ἄντ' αὐτοῦ ἐφαρμόζει τὴν ὁδηγίαν καὶ περιμένει τὸ ἀποτέλεσμα, χωρὶς νὰ ἐννοῆ, πῶς παράγεται, ὅπως κάποτε ἡ μαγεία εἶχε περιορισθῆ εἰς ὠρισμένας κινήσεις χωρὶς ἐσωτερικὸν λόγον καὶ διὰ τοῦτο ὁ λόγος τῆς ἦτο μία καθιέρωσις τῆς ἀσυναρτησίας.

Ὁ τεχνικὸς κόσμος ἀποτελεῖται ἐκ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἄλλην ὄψιν καὶ ἄλλην οὐσίαν, ὥστε κάποτε νὰ εἶναι διαφορετικὰ ὄχι μόνον ἀπ' ὅ,τι φαίνονται, ἀλλὰ καὶ ἀπ' ὅ,τι νομίζουν οἱ ἄνθρωποι. Ἔτσι συμβαίνει νὰ μὴ γνωρίζῃ κανεὶς, κατὰ πόσον ἡ κρέμα τοῦ προσώπου ἐξαφανίζει ἢ προκαλεῖ τὴν ρυτίδα, διὰ νὰ τὴν ἐξαφανίξῃ, οἱ ἄνθρωποι δηλαδὴ νὰ ταυτίζουσι τὰ πράγματα μὲ τὴν ἐμφάνισίν των καὶ διὰ τοῦτο νὰ ἐπιτρέπουσι εἰς τὴν πραγματικὴν των οὐσίαν, χωρὶς νὰ τὴν φαντάζωνται, νὰ τοὺς καθοδηγῇ. Ἡ καθοδήγησις τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ πράγματος συντελεῖται ὡς ἐκ τούτου ἐκτὸς τῆς γλώσσης. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζει μέχρι σήμερον ὁ ἄνθρωπος τὴν οὐσίαν λ.χ. τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοκινήτου. Νομίζει, ὅτι τοῦ εἶναι ἀπαραίτητον, διὰ νὰ κερδίξῃ χρόνον χάριν οὐσιωδεστέρων ἀπασχολήσεων ἢ διὰ νὰ ἐπισκέπτεται ἄλλως ἀπροσίτους τόπους καὶ νὰ ἔχῃ ἕκτακτα βιώματα, χωρὶς νὰ ὑποπτεύῃ, ὅτι ὑπὸ τὴν πρόφασιν αὐτὴν τὸ ὄχημα τῶν τεσσάρων τροχῶν, τὸ ὁποῖον κινεῖται χωρὶς ἐξωτερικὴν βοήθειαν, εἶναι ἡ ἐπίσημος ἰδέα τοῦ ἑαυτοῦ του, μία μεταφυσικὴ βάση διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀξιοπρεπείας του, ὅ,τι θὰ τὸν κἀνῃ νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του ἔχει νόημα, ἀφοῦ οἱ ἄλλοι θὰ τοῦ ἀποτίσουν εἴτε μὲ τὸν φθόνον, εἴτε μὲ τὴν ὑποχρέωσιν, εἴτε μὲ τὸν θαυμασμόν των φόρον τιμῆς.

Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος συνδέεται μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν πραγμάτων του. Δίδει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν αὐτὴν τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνη ἔδωκεν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς καὶ ἀφήνει τὸ βάθος τῆς ἐκτὸς τοῦ λόγου. Νομίζει, ὅτι ἐντὸς τοῦ ὀνόματος συλλαμβάνει τὸ πρᾶγμα, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως συλλαμβάνεται ἐκεῖνος ὑπὸ τοῦ βάθους τῆς ἐπιφανείας, μὲ τὴν ὁποῖαν συνάπτει τοὺς δεσμούς του. Διὰ τοῦτο σήμερον δὲν ὁδηγεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸ αὐτοκίνητον, ἀλλὰ τὸ αὐτοκίνητον τὸν ἄνθρωπον. Ὁ ἄνθρωπος ὁδηγεῖ μόνον τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ αὐτοκινήτου, τὸ βάθος ὅμως τοῦ αὐτοκινήτου ὁδηγεῖ ὀλόκληρον τὸν ἄνθρωπον. Ἡ πραγματικότης ἐπιβάλλει σήμερον τὴν θέλησίν τῆς, ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ὅσον δὲν τὴν εἰσάγει εἰς τὸν λόγον, νὰ γίνῃ ὑπήκοός τῆς, νὰ ἐπιθυμῇ, νὰ σκέπτεται καὶ νὰ πράττῃ, ὅ,τι τὴν ἀναπτύσσει.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἡ πραγματικότης κατέστη ὁ γενικὸς ὑπο-

βολεύς τῆς πράξεως, ὅπως συνέβαινε προτοῦ ὁ ἄνθρωπος ἀνακαλύψῃ τὴν γλῶσσαν. Τὰ πράγματα δὲν ἐπιτρέπουν καὶ πάλιν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς σχέσεως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τοῦ ἐπιβάλλουν συγχρόνως πρὸς τὴν ἐμφάνισίν των καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀντιδράσεώς του, χωρὶς περιθώρια παραλλαγῶν. "Ὅσοι σχετίζονται μὲ τὸ αὐτοκίνητον κατ' ἄλλον τρόπον ἀπ' ὅ,τι ἐκεῖνο ἐπιτρέπει, τὸ καταστρέφουν ἢ ἐκθέτουν εἰς κίνδυνον τὴν ζωὴν των. Τελικῶς σήμερον τὰ πράγματα ἀχρηστεύουν τὸν λόγον, ἐφ' ὅσον διὰ τὴν πράξιν, τὸν σύνδεσμον τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν ὑπαρξίν των, ἀρκοῦνται εἰς μίαν ἐπιδεξιότητα, ἢ ὁποία δὲν χρειάζεται ἐσωτερικὴν δικαιολογίαν. Ὁ λόγος βεβαίως ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ, ἀλλ' ἀποσύρεται ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν πράξεων. Τὰ ὀνόματα τοῦ τεχνικοῦ κόσμου στεροῦνται ἀπὸ κοινοῦ τῆς ἐσωτερικῆς διαστάσεως. Εἶναι εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις διδαστατα, ἔχουν ὡς ἀντικείμενον μίαν ὄψιν, ὅ,τι ἀπλῶς καὶ μόνον φαίνεται, καθὼς ὑπάρχει καὶ συντελεῖται, δὲν ἔχουν ὅμως πραγματικὴν σημασίαν, δὲν πληροφοροῦν τὸν ἄνθρωπον, τί ἀκριβῶς σημαίνει ἢ σχέσις του πρὸς ὅ,τι ὑποκρύπτουν. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει σήμερον τὴν γλωσσικὴν δύναμιν νὰ διαπεράσῃ ὀλόκληρον τὸ πρᾶγμα, νὰ τὸ ἐλέγξῃ κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ γνωρίζῃ, τί πράττει ὁ ἴδιος καὶ νὰ φιλοξενήσῃ αὐτὴν τὴν γνώσιν εἰς τὴν γλῶσσαν. Δὲν ἀναφέρεται διὰ τοῦτο ἡ γλῶσσα εἰς τὸ ἔσω τῶν πραγμάτων, εἰς τὴν σχέσιν ἀνθρώπου καὶ πράγματος, ἀλλ' ἀφήνει αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν σχέσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐξωτερικῶν κινήσεων, γίνεται δηλαδὴ ἡ συνταγὴ τῆς χρήσεως. Ἡ γλῶσσα ἀποκτᾷ σήμερον τεχνικὸν χαρακτῆρα.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΟΓΗΣ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ Η ΕΞΟΜΟΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ. Τεχνικὸς χαρακτῆρ σημαίνει διὰ τὴν γλῶσσαν, ὅτι δὲν τὴν ἀπασχολεῖ ἡ οὐσία τοῦ κόσμου καὶ ὁ σύνδεσμος τῶν πραγμάτων. Τί συνδέει μεταξύ των τὰ πράγματα, εἶναι ἀδιάφορον εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὰ χρησιμοποιοῦν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τῆς χρήσεως. Τὸ γεγονός ἔχει οἰκουμενικὴν σημασίαν, διότι σημαίνει, ὅτι διὰ τὸν ἄνθρωπον χάνεται ἡ συνοχὴ τοῦ κόσμου, ὅτι ὁ κόσμος παύει νὰ ἔχῃ «λόγον». Ἐὰν ὅμως ὁ λόγος, ὁ ἀνθρώπινος δεσμὸς τοῦ κόσμου, σήμερον θραύεται, μένουν εἰς τὸ στόμα τῶν ἀνθρώπων τὰ θραύσματά του.

Τὰ θραύσματα τοῦ λόγου λέγονται λέξεις. Θεαματικῶς ἡ θραύσις τοῦ λόγου εἰς λέξεις παρουσιάζεται εἰς τὸν ποιητικὸν λόγον, τὸν θεματοφύλακα μέχρι σήμερον τῆς οὐσίας καὶ τῆς συνοχῆς τῶν πραγμάτων. Ἡ ποίησις ὑπῆρξεν, ὅπου ἐδικαίωσε τὸ ὄνομά της, ἡ Κυριακὴ τῆς ἐμπειρίας· εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἐπεξεργάζεται τὰ καλύμματα τῶν παρελθόντων καὶ τῶν συγχρόνων γεγονότων. Ἦδη μὲ πολλὴν συνέπειαν προσεπάθησε νὰ ἐξαντλήσῃ τὸ νόημά της εἰς μίαν ὀπτικὴν ἢ ἀκουστικὴν συνάρτησιν γλωσσικῶν μορίων χωρὶς νόημα. Καὶ μόνον

ὅμως ἡ σκέψις, ὅτι ἡ ποίησις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ καλλωπισμὸς τῆς ἐκφραστικῆς ἐπιφανείας, προϋποθέτει τὴν διαπίστωσιν τῶν ποιητῶν, ὅτι ἡ πραγματικότης ἔχασε μέσα των τὴν σημασίαν της, ὅτι τὸ οὐσιῶδες εἰς τὸν κόσμον ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς των σύντροφος.

Οἱ ποιηταὶ τοῦ τεχνικοῦ αἰῶνος εὐρέθησαν ἐνώπιον μιᾶς ἀπεριορίστου ποικιλίας γλωσσικῶν δυνατοτήτων, γεγονός, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἄλλοτε ἐχαρακτήρισε τὴν ποίησιν. Οὐδέποτε εἰς τὴν ὑψηλὴν ποίησιν ἐτέθη ζήτημα ἐκλογῆς μεταξύ γλωσσικῶν ἐκφράσεων, ἀλλ' ὅπου ἀνεπτύσσεται ποιητικὸς λόγος, ὁ ἄνθρωπος ἀνέθετεν εἰς τὴν γλῶσσαν νὰ παρουσιάσῃ τὸν ἐντελῶς ἰδιαίτερον ἐσωτερικὸν του κόσμον καὶ μάλιστα νὰ παραβλέψῃ τὰ κοινὰ της νοήματα, νὰ περιορίσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἐννοιῶν της καὶ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ λόγου, διὰ τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ ἔτοιμα ἐνδύματα ἦσαν εἴτε στενὰ εἴτε ἀπαραδέκτα. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἡ ποιητικὴ αὐτὴ προϋπόθεσις τείνει νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ ἡ γλῶσσα παρουσιάζει ἓνα φοβερὸν πλοῦτον, ὥστε νὰ γίνεταί δύσκολος ὁ ποιητικὸς συνδυασμὸς, κάποτε νὰ παρουσιάζεται ἐντελῶς αἰφνιδίως, λέξεις καὶ ἐκφράσεις νὰ σχηματίζουσι ὑποβλητικὰ συμπλέγματα μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι τὸ νόημα μένει ἐκτὸς τῆς συνθέσεως. Ἡ ποίησις ἐτάχθη διὰ τοῦτο ἐναντίον τοῦ νοήματος, τὸ ἀπεμάκρυνεν ὡς ἀντιποιητικὸν στοιχεῖον καὶ προσεπάθησε νὰ τακτοποιήσῃ τὰ θραύσματα τοῦ λόγου ἀνεξαρτήτως τῆς ἐσωτερικῆς των ἐνότητος εἰς μίαν ἐρεθιστικὴν ποικιλίαν καὶ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ταραχὴν αὐτὴν ὡς οὐ ἔνεκα τοῦ ποιητικοῦ λόγου.

Βεβαίως ἡ τάσις αὐτὴ τῆς ποιήσεως ἔχει σχεδὸν παντοῦ ὑπερ-νικηθῆ. Καὶ ὅσοι ὅμως ἠθέλησαν νὰ διαστείλουν τὴν ποίησίν των ἐκ τῆς σχολῆς τοῦ Mallarmé ἀγωνιῶν σήμερον μεταξύ τῶν λέξεων, διὰ τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων δὲν ἐγγυῶνται μὲ τὴν προσωπικὴν των ζωὴν. Ὁ ποιητὴς, συνήθως ὑπάλληλος τοῦ τεχνικοῦ κράτους, ἔπαυσε νὰ ἔχῃ καθαρῶς ἰδικὰ του βιώματα, κάποτε ὅμως μὲ τὴν ἰδιαιτέραν του εὐαισθησίαν κατορθώνει νὰ βιώσῃ τὴν ἀπουσίαν τοῦ βιώματος καὶ νὰ κἀνῃ ποίησιν τὸ κενὸν τῆς ὑπάρξεώς του. Πλὴν τῆς εἰλικρινείας αὐτῆς, τῆς κεντρικῆς πηγῆς τῆς συγχρόνου ποιήσεως, οἱ ποιηταὶ σήμερον ὁμιλοῦν, χωρὶς νὰ κατορθώνουν πάντοτε νὰ γίνωνται κύριοι τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου τῶν λέξεων. Δανείζονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ προσωπικὸν των περιεχόμενον ἐκ τῆς παρακολουθήσεως τῶν παραλλήλων ποιητῶν, τῆς ἐφημερίδος ἢ τοῦ ραδιοφώνου καὶ ἀνάγουν εἰς ποίησιν τὴν πείραν τῶν τρίτων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατῴρθωσαν, πρᾶγμα σπάνιον εἰς ὁλόκληρον τὴν ἱστορίαν τῆς ποιήσεως, κατὰ μέγα μέρος νὰ ἐξομοιωθοῦν μεταξύ των.

Ἡ ἐξομοίωσις αὐτὴ συμβαίνει ἐν τούτοις, ὀλιγώτερον διότι οἱ μὲν ἀντιγράφουν τοὺς δὲ καὶ ἰδίως διότι ἀντιλαμβάνονται τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κόσμου κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον. Εὐρίσκονται δηλαδὴ σήμερον οἱ ποιηταὶ ἐνώπιον ἐνὸς μὲ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα μιᾶς

παρελθούσης γλωσσικής συγκινήσεως άδιαπεράστου κόσμου, έχουν ως έκ τούτου τήν ιδίαν αντίδρασιν και συνεπώς παύουν να διακρίνονται έσωτερικώς μεταξύ των. Κινδυνεύει σήμερα η διαφορά τών ανθρώπων, η ιδιαίτερα σχέσις πρὸς τὰ πράγματα, τὸ ἀναπαλλωτρίωτον γεγονός τῆς ψυχῆς, ὁ ὑπεύθυνος ἄνθρωπος, να διατί η ποίησις διέρχεται παγκόσμιον κρίσιν. "Άλλοτε ὁ Αἰσχύλος, ὁ Μένανδρος ἢ ὁ Εὐριπίδης, ὁ Δάντης, ὁ Goethe ἢ ὁ Rilke ἦσαν εἰς θέσιν να ἐγγυηθοῦν μετὴν προσωπικῆν των ζωὴν διὰ τὰ ποιήματά των, αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὅμως ἔγινε προβληματικὴ ἢ προσωπικὴ ἐγγύησις. Τὸ πρόβλημα λοιπὸν δὲν ἀφείλεται οὔτε εἰς τὸ ὅτι γράφουν ποιήματα, ὅσοι δὲν θὰ ἔπρεπε να γράφουν, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι, ὅσοι γράφουν, δὲν ἐσωτερικεύουν τὴν πραγματικότητά, ἀντικατοπτρίζουν μόνον τὴν ἐπιφάνειαν ἢ τὴν ἐξήγησίν τῆς. Ἡ μεσίτευσις τῆς πραγματικότητος καὶ ἡ ἐξαφάνισις τοῦ προσωπικοῦ βάθους εἶναι δύο γεγονότα, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν να πρέλθουν τὰ πάντα - πλὴν τῆς ποιήσεως.

ΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΛΕΚΤΙΚΩΝ ΕΠΙΦΑΣΕΩΝ ΠΑΡΑΠΛΕΥΡΩΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ. Διὰ τῆς μεσιτεύσεως τῶν γεγονότων καὶ τοῦ ὑποβιβασμοῦ τοῦ κόσμου εἰς μίαν παραπειστικὴν ἐπιφάνειαν, διὰ τῆς διακοπῆς τῶν πνευματικῶν σχέσεων μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς του ἐντὸς ἐνὸς περιβάλλοντος, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει τοὺς ἐσωτερικοὺς δεσμούς, ὅχι μόνον ἡ ποίησις δὲν εἶναι δυνατόν να σταθῇ εἰς τὸ ὕψος τῆς, ἀλλ' οὔτε ἡ γλῶσσα να διατηρήσῃ τὴν σημασίαν τῆς, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ ἔσω χώρος τοῦ εἶναι δὲν συγκρατεῖ σήμερα ἐντὸς του τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο, ὅπως συνέβη μετὴν ποίησιν, ἰδίως εἰς χώρας παραλλήλων παραδόσεων, εἰς τὴν Ἑλλάδα π.χ. καὶ τὸ Βέλγιον, ἡ γλῶσσα παρουσιάσθη αἰφνιδίως ὡς πρόβλημα.

"Ὅπου δὲν ἀνεμίχθησαν ξένα πρὸς τὴν γλῶσσαν συμφέροντα, οἱ ἄνθρωποι διεπίστωσαν μίαν ἀντινομίαν μεταξύ τοῦ τρόπου τῆς ὁμιλίας των ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν ἐκφράσεων καὶ τῶν ἐλπίδων τοῦ μεγαλείου ἀφ' ἑτέρου, μίαν διάστασιν μεταξύ τοῦ ἐγγύς καὶ τοῦ ἄπω παρελθόντος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἀναμενόμενα, μετ' ἀποτέλεσμα να χωρισθοῦν εἰς παρατάξεις καὶ να νομίζουν, ὅτι τὸ πρόβλημα θὰ λυθῇ, ἐὰν ἡ μία ἐκ τῶν δύο παραδόσεων ἐπικρατήσῃ, χωρὶς να ὑπολογίζουσι καθόλου, ὅτι ὁ λαὸς εἰς τὴν πραγματικὴν του ζωὴν δὲν ζῆ οὔτε ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν μακρινῶν οὔτε ἐκ τοῦ πνεύματος τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν του, ἀλλ' ἐντὸς ἐνὸς κόσμου, μετ' ὅποιον δὲν ἔχει καμμίαν πνευματικὴν σχέσιν, διὰ τὸν ὁποῖον δηλαδὴ καὶ τὰ παλαιότερα καὶ τὰ νεώτερα ἢ τὰ παράλληλα στρώματα τῆς γλώσσης εἶναι χωρὶς ἀντίκρουσμα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον συμβαίνει τὸ περίεργον, ὅσον ἐνώπιον τῆς συντελουμένης ἐσωτερικῆς καταστροφῆς αἱ δύο παραδόσεις συμφιλώνονται, τὸσον περισσότερον να ἐντείνεται ἡ ἀδιαλλαξία. Διὰ τῆς

ἀδιαλλαξίας ὅμως ἐμποδίζεται νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν συνείδησιν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ γλῶσσα, ὅπως ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ καὶ ὅπως θεωρεῖται ὡς πρόβλημα δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων. Ὅσον τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης θὰ καταστρέφεται, τόσον ἡ ἀδιαλλαξία αὐτὴ θὰ συγκαλύπτῃ τὸ πραγματικὸν πρόβλημα, τόσον περισσότερο ἡ γλῶσσα θὰ συνεχίζῃ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ἐξαθλίωσιν.

Ἡ κρίσις τῆς οὐσίας ἔκανε πρόβλημα εἰς τὴν πατρίδα μας τὴν γλωσσικὴν μορφολογίαν, ἐδημιούργησε δηλαδή ζήτημα λεκτικῶν ἐπιφάσεων, ὡς εἶναι ἐνδιέφερον ἡ αἰσθητικὴ ὄψις καὶ τὰ ὑπόλοιπα θὰ ἦσαν ἡ ἀπλὴ τῆς συνέπειαι. Τὸ ἱστορικὸν μέγεθος τῆς γλώσσης καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ τελευταία τῆς φάσις δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ γραφῇ, παρενεβλήθησαν μετὰ τὸ πρόβλημα καὶ τῆς συνειδήσεώς του, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ δημιουργήσουν κόμματα γλωσσικῶν κατευθύνσεων καὶ ὅσοι αἰσθάνονται τὴν λογοτεχνικὴν κλήσιν νὰ ἐξορκίζουν τὰ θραύσματα τῆς ὅσον τὸ δυνατόν ἱστορικῶς ἐγγυτέρας ἐκφραστικῆς ἐπιφανείας καὶ τὴν πείραν τῶν ἄλλων διὰ νὰ δημιουργηθῇ, ὅτι μόνον ἡ «συνουσία περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ» θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κατορθώσῃ. Διὰ τοῦτο ἡ ἔντασις τῶν γλωσσικῶν διαπληκτισμῶν εἶναι ἡ μεγάλη ἀπόδειξις, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἔχασαν τὸ νόημα τοῦ λόγου, μέσα δηλαδή ἀπὸ τὰ χέρια τῶν πράγματα καὶ ἐκράτησαν μόνον τὰ ὀνόματά των. Γίροσπαθοῦν βεβαίως αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ ἐξαναγκάσουν τὰ νέα γεγονότα, τοὺς ὄρους τῆς ζωῆς καὶ τὰ αἰτήματα τοῦ καιροῦ μας νὰ δεχθοῦν τὴν ὄψιν τοῦ παρελθόντος, ἡ ἀπειθαρχία ὅμως τοῦ νέου κόσμου καὶ τὸ μέγεθος τῆς ὀδύνης ἴσως εἶναι ἀπαραίτητα προγυμνάσματα διὰ τὴν συνείδησιν τοῦ προβλήματος τῆς πνευματικῆς ὑποστάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι ἀπλῶς τῆς γραμματικῶς ἢ αἰσθητικῶς ὀρθῆς του ἐκφράσεως καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ προϋπόθεσις μιᾶς συνεποῦς συμφιλίωσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς του, μιᾶς φιλοξενίας τῆς πραγματικότητος ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς τῆς πραγματικότητος, τῆς δημιουργίας δηλαδή ἐνὸς νέου λόγου.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως, ὅσον ὁ θόρυβος γύρω ἀπὸ τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἐμφάνισίν τῆς αὐξάνεται, τόσον ἡ κρίσις τοῦ λόγου: ἡ κρίσις τῆς πνευματικῆς εὐθύνης γίνεται βαθυτέρα, τόσον ἡ αἱμορραγία τῆς οὐσίας τῶν παλαιῶν πραγμάτων συνεχίζεται καὶ τὰ νέα πράγματα τοποθετοῦνται ἀνενόχλητα ἐντὸς τῆς ζωῆς καὶ ἐκτὸς τῆς γλώσσης. Οἱ ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦν νὰ χωρίζουν ὀνόματα καὶ ἐκφραστικὰ σχήματα εἰς κατηγορίας ἀναλόγως τῆς ἱστορικῆς των προελεύσεως, ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν, αἱ ὁποῖαι τὰ ἐδημιούργησαν ἢ τὰ ἐτροποποίησαν καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται, ὅτι οὔτε τὰ παλαιότερα οὔτε τὰ μεταγενέστερα καλύμματα τοῦ ἱστορικοῦ λόγου περιβάλλουν τὸν σύγχρονον κόσμον, ὅτι οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη κατεύθυνσις ἀντικατοπτρίζονται εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ὅτι μόνον μία νέα γλῶσσα εἶναι ἡ σωτηρία, μία γλῶσσα, ἡ ὁποία πρὸ παντὸς ἄλλου θὰ ἔχῃ

ἔσωτερικὴν μορφήν καὶ θὰ τολμήσῃ ἴσως χωρὶς κείδος οὐδὲ κάλλος» νὰ σηκώσῃ τὸ βάρος τοῦ σημερινοῦ καιροῦ, νὰ δημιουργήσῃ τὸ βάθος του, νὰ τὸν ἐξανθρωπίσῃ καὶ νὰ τὸν προσφέρῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, κυρίως ὅμως νὰ κἀνῃ τὸν ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ συνομιλήσῃ μὲ τὸν κόσμον του, νὰ συνάψῃ δηλαδὴ πρὸς τὴν ἱστορικὴν του φύσιν γλωσσικοὺς δεσμούς, ἐφ' ὅσον «κόσμος» εἶναι αὐτὴν τὴν φορὰν ὃ ἔσω ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ.

ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ Ἡ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΑΝΕΔΑΦΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΑΜΕΣΟΥ ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ. Γλωσσικῶς εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁ ἄνθρωπος τοποθετεῖται μεταξὺ πραγμάτων καὶ γεγονότων, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐννοήσῃ, ἀλλὰ θὰ πρέπει οὕτως ἢ ἄλλως νὰ παραδεχθῇ, χωρὶς νὰ φαντάζεται, τί ὑπάρχει πίσω ἀπὸ τὴν ὁρατὴν των ὄψιν. Ἡ ὁρατὴ ὄψις ἰδίως τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι δὲν διαπιστώνουν, τοὺς ἀπασχολεῖ σήμερον περισσότερο παντὸς ἄλλου καὶ ἀποτελεῖ συνάμα τὴν βάση, ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζουν τὴν ζωὴν καὶ τοὺς λόγους των.

Ἀσφαλῶς τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ἔχει τὴν αἰτίαν του, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' ὅτου ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς φύσεως, δὲν ζῆ κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἀμέσως παρατηρεῖ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει ἀοράτων σχέσεων ἐκτὸς τοῦ παραστατικοῦ του χώρου. Ἡ τεχνικὴ ἀπέσπασε τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ περιβάλλοντός του καὶ τὸν ἐτοποθέτησεν ἐντὸς ἐνὸς κόσμου μὲ ἠπειρωτικὰς διαστάσεις. Εἰς τὴν ἀπλουστέραν του ἔκφρασιν τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος βλέπει καὶ πράττει, ἀλλ' ἐκ συμβάντων ἀνεξαρτήτων καὶ τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του.

Ὁ κόσμος τοῦ ἀνθρώπου ἔπαυσε λοιπὸν νὰ εἶναι αὐτός, τὸν ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος διακρίνει καὶ ἔγινεν αὐτός, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ πληροφορηθῇ. Τὸ πρᾶγμα εἶναι σημαντικόν, διότι ἰσοδυναμεῖ πρὸς μίαν διάρρηξιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀμέσου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ ἐνδιαφέρεται περισσότερο διὰ τὰ ἄπω καὶ ὀλιγώτερον διὰ τὰ ἐγγύς. Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ἔχει καὶ ἄλλας αἰτίας, περὶ τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ λόγος κατωτέρω, συνεπάγεται ὅμως πάντοτε μίαν παρέμβασιν ἐρμηνευτῶν μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος καὶ πρὸ πάντων μίαν ἔντασιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ τὰ αἴτια τῆς συμπεριφορᾶς ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἄσχετα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα νομίζουν, ὅτι ἀνακαλύπτουν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν προσωπικὴν των πείραν.

Ἡ ζωὴ ἀπέκτησεν εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἀναριθμήτους συναρτήσεις, ὥστε διὰ τὴν σύγκρουσιν ἢ τὴν φιλίαν τῶν ἐγγύς, διὰ τὴν οὐσίαν τῶν λόγων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, νὰ μὴ φέρουν τὴν εὐθύνην οἱ

ένδιαφερόμενοι, αλλά πρόσωπα και γεγονότα, τὰ ὅποια ἐκεῖνοι οὔτε ὑποπτεύουν. Ἡ θέσις ἐπὶ παραδείγματι τοῦ διδασκάλου, ἡ ἐκτίμησις, ἡ ἐπιρροή του καὶ ὁ ζήλος του εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ ἔαν τὰ καπνὰ ἀγοράζωνται ὑπὸ τῶν κρατῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς μεγάλης τιμὰς ἢ ἀντιθέτως ἔαν διὰ πολιτικοῦς λόγους, οἱ ὅποιοι πολὺ ἀργότερον φανερόντωνται, λόγῳ κακοῦ χειρισμοῦ ἢ παρεμβάσεως ξένων συμφερόντων ἢ ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ ἰατρικῶς διαπιστώνεται μία σχέσις μεταξὺ καπνίσματος καὶ καρκίνου, ἢ κατανάλωσις ἐλαττώνεται ἢ αὐξάνεται, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς ζωῆς του καταλήγει συνεχῶς περισσότερο εἰς ἐσωτερικὰς συγκρούσεις, τὰς ὁποίας ἀναθέτει εἰς τὴν νικοτίνην νὰ συγκαλύψῃ. «Κυκλοφοροῦν» λοιπὸν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κύματα οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιδράσεων, τὰ ὅποια τοὺς διαμορφώνουν καὶ τοὺς συγκλονίζουν, χωρὶς νὰ ὑποπίπτουν εἰς τὴν ἀντίληψίν των ἢ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰ ἐξηγήσουν, ὥστε νὰ πρέπει νὰ παραδεχθῶν τὴν ἐξ ἀοράτων συμφερόντων διευθυνεμένη γνῶμην τοῦ τύπου ἢ τῆς οἰασδῆποτε ἰδεολογίας, παρασυρόμενοι καὶ παρασύροντες μὲ μίαν δανεικὴν ἐρμηνείαν καὶ κάποτε ἐγκατάστασιν ὀλοκλήρου τῆς πνευματικῆς των ὑπάρξεως ἐπὶ πραγμάτων, τὰ ὅποια φύσει ἀγνοοῦν.

Χωρὶς νὰ λαμβάνη ὑπ' ὄψιν του τὴν βασικὴν του αὐτὴν ἀδυναμίαν εἰς τὸν αἰῶνα τῆς τεχνικῆς, ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ βεβαίως νὰ κρίνῃ τὰ πάντα καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς ἄλλους, πῶς εἶναι ἡ πραγματικότης, πῶς εἶναι δηλαδή, ὁ κόσμος, ὁ ὅποιος τοῦ ἐπιβάλλεται, ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν περιορίζεται εἰς τὴν γνῶσιν του. Ἡ πραγματικότης καὶ ἡ ἔκφρασις της ἔχουν σήμερον διαχωρισθῆ, ἀκολουθοῦν παράλληλον καὶ παλὺ συχνότερον ἀντίθετον δρόμον, χωρὶς ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος νὰ διακρίνῃ αὐτὴν τὴν ἀπόστασιν καὶ μόνον νὰ ἐξανίσταται ἢ ν' ἀπελπίζεται, ὅταν αὐτὸς μὲν γνωρίζῃ, τί συμβαίνει, ἀλλὰ τὰ πράγματα ἀκολουθοῦν τὴν ἰδικὴν των κατεύθυνσιν. Διὰ τὴν ἀνυπακοὴν αὐτὴν τῆς πραγματικότητος ὁ ἄνθρωπος αἰτιᾶται συνήθως τοὺς ἄλλους, εὐρίσκει δηλαδή εἰς τὴν ἀντίθεσιν ἐναντίον τρίτων μίαν πρόφασιν, διὰ νὰ μὴ παρατηρήσῃ τὸ χάσμα μεταξὺ λόγου καὶ ἀντικρύσματος. Ὅσον διὰ τοῦτο ἡ πραγματικότης ἀκολουθεῖ ἐκτὸς τοῦ λόγου τὴν ἰδικὴν της πορείαν, μὲ τόσον μεγαλυτέραν ἐπιμονὴν ὁ ἄνθρωπος μεταβιβάζει τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς ἄλλους καὶ μέμφεται ὅσουςδῆποτε τοῦ φανοῦν ἐγγὺς τοῦ θέματος, τόσον περισσότερο γίνεται μισαλλόδοξος, ὥστε τοῦλάχιστον νὰ διατηρήσῃ τὴν αὐτοπεποίθησίν του μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἡ δεβαιότης αὐτὴ δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ καταποντισθῆ, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχῃ λόγος νὰ μάθῃ, ὅτι ὁ κόσμος γελοιοποιεῖ τὴν γλωσσικὴν του ἔκφρασιν.

ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΔΙΑ ΤΑ ΑΠΩ. Ἡ ζωὴ ἐξαρτᾶται σήμερον ἐκ γεγονότων, τὰ ὅποια οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι δυνατὸν

νά ἐλέγξουν. Ἡ κατάστασις αὐτὴ ὑπῆρξεν εἰς ὅλην τὴν ἱστορίαν, ὅπου παρουσιάζοντο ἀνεξέλεγκτα πράγματα, μία ἀνωμαλία. Ἐπρόκειτο τότε περὶ μιᾶς ἀναστατώσεως πολεμικοῦ χαρακτήρος ἢ μιᾶς παροδικῆς προσβολῆς τῶν θεῶν δυνάμεων. Τελικῶς ὅμως οἱ ἄνθρωποι συνελάμβανον τὸ νόημα τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον ἀντετίθετο εἰς τὰ σχέδιά των καὶ διὰ τῆς προσαρμογῆς ἢ τῆς ἀντιδράσεως ἐγένοντο ἐσωτερικῶς τουλάχιστον κύριοι τῆς καταστάσεως. Διὰ τὰ περισσότερα ἐκ τῶν σημερινῶν γεγονότων οἱ ἄνθρωποι δὲν φέρουν κανενὸς εἴδους εὐθύνην, ἀλλ' ὑπάρχουν ἀρμόδιοι, ὥστε ὁ ἔλεγχος νὰ γίνεταί ἐξ ἀντιπροσώπου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πολλὰ ἐκ τῶν γεγονότων ὑφίστανται τὸν ἀνθρώπινον ἔλεγχον, αὐτὸ ὅμως σημαίνει, ὅτι οἱ ἀμέτοχοι τοῦ πράγματος πρέπει νὰ συμβιβασθοῦν πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ ἐλέγχου, ἔστω καὶ ἂν δὲν συμφωνοῦν πρὸς τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπιτυγχάνεται ἢ τὸ συνηθέστερον δὲν τὸν γνωρίζουν. Ὅπως δῆποτε καὶ ὅταν ἀκόμη τὰ γεγονότα ἐλέγχωνται, ἐλέγχονται καὶ οἱ ἄνθρωποι διὰ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ ἐλέγχου, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπιφέρουν οἱ ἴδιοι εἰς τὰ πράγματα. Ἐκτὸς ἄλλων αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν διαταγμάτων ὠρισμένων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀντικαθιστοῦν ὅλους τοὺς ἄλλους εἰς τὴν σχέσιν των πρὸς τὴν πραγματικότητα.

Ἐπὶ τῶν γεγονότων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ, χωρὶς οἱ ἀρμόδιοι νὰ εἶναι πάντοτε εἰς θέσιν νὰ τὰ ἐλέγξουν. Τότε ἰδίως, ὅσοι φέρουν τὴν εὐθύνην, θεωροῦν ὡς καθῆκον των νὰ πληροφορήσουν τοὺς ἀναρμοδίους, ἀλλ' ἀμέσως ἐνδιαφερομένους, πῶς θὰ ἦτο δυνατὸς ὁ ἔλεγχος, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον τὰ ἐμπόδια. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἐκεῖνα τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα διαφεύγουν τὸν ἔλεγχον, διαδραματίζονται ἐκτὸς τῆς ἀμέσου ἐμπειρίας καὶ γνωστοποιοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους μίαν ἐξήγησιν, ἢ ὁποῖα δὲν τὰ ὑποχρεώνει. Ἄγνοοῦν δηλαδὴ σήμερον οἱ ἄνθρωποι ἰδίως τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐνδιαφέρουν. Ἀντὶ τῆς γνώσεως αὐτῆς, διαθέτουν ὅμως τὴν ἐρμηνείαν των.

Ὅπως εἰς τὴν σχέσιν των πρὸς τὰ πράγματα γνωρίζουν μόνον τὸ ἀποτέλεσμα, προκειμένου περὶ κοινωνικῶν γεγονότων, πληροφοροῦνται σήμερον οἱ ἄνθρωποι τὴν σημασίαν των. Θεωροῦν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των, ἂν καὶ σπανίως τὸ παραδέχονται ἐνώπιον ἄλλων, ὡς ἀνάξιον λόγου καὶ ἐνδιαφέρονται, ἐὰν ὁ De Gaulle πολιτεύεται ὀρθῶς ἢ διασπᾷ τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνότητα, ἐὰν τὰ κοσμήματα τῆς τάδε ἠθοποιῶ ἦσαν πραγματικὰ ἢ ψεύτικα ἢ ἂν οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουν μεγαλύτεραν τῶν Ρώσων θερμοπυρηνικὴν δύναμιν. Τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ εἶναι κατὰ βάσιν δικαιολογημένον, ἐφ' ὅσον ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται κυρίως ἐξ ὧν δὲν βλέπει, εἶναι ὅμως ἐκ παραλλήλου ἀποτέλεσμα δύο ἄλλων γεγονότων, τὰ ὁποῖα τὸ καθιστοῦν κεντρικὸν χῶρον ὄχι μόνον τῆς γνώσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν σπουδαιωτέρων διωμάτων τοῦ προσωπικοῦ βίου.

Ὁ περιορισμὸς τοῦ τεχνικοῦ ἀνθρώπου ἐντὸς ἐνὸς ἀφηρημένου περιβάλλοντος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας του, ἢ ὑποχρέωσίς του νὰ μένη πάντοτε εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, νὰ βλέπῃ συνεχῶς τὰ ἴδια ἐσωτερικῶς ξένα πρόσωπα καὶ τὰ ἴδια πράγματα, νὰ ὑφίσταται τοὺς κανονισμοὺς, τὴν θέλησιν τῶν ἀνωτέρων καὶ τὸν ρυθμὸν τοῦ μηχανήματος, χωρὶς νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ δοθῇ ὀλόκληρος εἰς τὸ ἔργον του, νὰ δανείσῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ὕλην, νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀντίστασιν τῆς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν φύσιν του ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐσωτερικῆ αὐτῆ ἀπονέκρωσις τοῦ ἀνθρώπου, ἢ σύμπτυξις του εἰς μίαν καὶ μόνην ἀπασχόλησιν, τὴν ὁποίαν ὁ οἰοσδήποτε θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελέσῃ, ἢ ὑποψία του καὶ κάποτε ἢ ἀνοικτῆ δήλωσις, ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητος, ἢ γνῶσις ὅτι κανεὶς δὲν τὸν ὑπολογίζει ὡς πρόσωπον, ἐφ' ὅσον μίαν μόνον ἄποψιν τῆς παρουσίας του ἔχει κάθε φοράν τεχνικὴν σημασίαν, αὐτὴ ἢ συντριβὴ τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ διεσπασμένου εἰς τμήματα, ὅποτεδήποτε ἀντικαταστασίμου ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας, τὸν ὀδηγοῦν, μόλις τοῦ δοθῇ ἢ εὐκαιρία, εἰς ἐκείνους τοὺς τεχνικοὺς τρόπους, οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἐκ τῆς στενότητος, τὸν κάνουν νὰ λησμονήσῃ τὴν μηδαμινὴν του ὕπαρξιν καὶ τοῦ προσφέρουν μίαν φαντασμαγορικὴν ὄψιν τῆς ζωῆς ἢ τοῦλάχιστον, ὅ,τι εἶναι δυνατόν ἐπὶ τέλους νὰ τὸν συγκινήσῃ ὡς ἄνθρωπον καὶ μὲ τὴν αἴγλην τῆς μοναδικότητος νὰ τοῦ δώσῃ τὴν αὐταπάτην, ὅτι συμμετέχει εἰς τὴν ἐξέλιξιν ἐκτάκτων πράξεων.

ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ ΤΗΣ ΜΕΣΙΤΕΥΟΜΕΝΗΣ ΠΛΑΝΗΤΙΚΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ. Μὲ ὅλα τὰ μέσα τεχνικῆς ἐπαναλήψεως τῶν ἐπικαίρων ἐντυπωσιακῶν συμβάντων ἐξανεμίζεται ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, ἐγκαταλείπει τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τοῦ περιβάλλοντός του, ὅσους τὸν χρειάζονται καὶ ὅ,τι τὸν ἐξυπηρετεῖ καὶ τρέπεται εἰς τόπους, τοὺς ὁποῖους οὔτε κατὰ διάνοιαν ὑπέθετε, διὰ νὰ παρακολουθῇ καθημερινῶς, ὅ,τι δὲν εἶχε προβλέψει, χωρὶς ὅμως τὸν ἀπαραίτητον χρόνον διὰ νὰ ἐντυπωθῇ, ὅ,τι εἶδε ἢ τὴν δυνατότητα νὰ ἐρωτήσῃ, ἐὰν κατὰ τύχην, κάτι τοῦ κἀνῆ ἐντύπωσιν, ἐνῶ ἀντιθέτως ἄλλοτε ἀκούει μίαν ἀπάντησιν, προτοῦ τὸν ἐπισκεφθῇ ἢ ἀπορίᾳ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συμβαίνει ὁ τεχνικῶς περιπλανώμενος νὰ χάνῃ τὸν εἰρμὸν τῶν πραγμάτων, νὰ μὴ κατορθώνῃ νὰ συνθέσῃ τὸν κόσμον, νὰ λησμονῇ, τί εἶδε, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ, ὅ,τι προβάλλεται, νὰ εὐρίσκεται συνεχῶς ἐνώπιον τῶν ἐκ συστήματος ἀπροσδοκῆτων καὶ τελικῶς νὰ μὴ γνωρίζῃ ποῦ εὐρίσκεται οὔτε πῶς εἶναι ὁ ἐντελῶς γνωστός του κόσμος ἢ τί πρέπει νὰ κἀνῃ εἰς τὸν ἐλεύθερον χρόνον του, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ περιμένῃ νὰ τὸν ἀπασχολήσουν μὲ τὴν κρυφὴν ἐλπίδα νὰ τοῦ προσφέρουν τὴν οὐσίαν τῆς προσωπικῆς του ζωῆς.

Ἡ συνεχῆς ροὴ τῶν συστηματικῶς ἀξιοθεάτων πραγμάτων, τὰ ὅποια *in effigie* συσσωρεύονται ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς νὰ τοῦ πάρχουν τὴν ἄδειαν, ὑποκαθιστᾷ τὸν πραγματικὸν σύνδεσμον πρὸς τὸν συγκεκριμένον κόσμον τῆς ζωῆς του. Ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ μίαν πλανητικὴν ἐμπειρίαν εἰς βάρος τῆς ἀτομικῆς του πείρας. Παύει νὰ γνωρίζῃ τὰ προσωπικά του θέματα καὶ γίνεται ὁ θεάμων τοῦ ἅπῳ κόσμου. Ὅ,τι τὸν φιλοξενεῖ, τοῦ θέτει ὅμως διὰ τὴν παραμονὴν μίαν προθεσμίαν καὶ πρὸ παντὸς τὸν δέχεται ἐντὸς μιᾶς ἐπαναλήψεως τῆς ὄψεώς του. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν τελικῶς δὲν παρατηρεῖ τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ ἐμπειρία του περιορίζεται εἰς τὰς δύο διαστάσεις τῆς ὀθόνης, τὴν ἀκουστικὴν καὶ τὴν γραπτὴν εἶδησιν.

Διὰ τὴν γλώσσαν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα σημαίνει πρῶτον, ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαῖα, διότι συνεχῶς περισσότερον τὴν ἀντικαθιστᾷ ἡ φωτογραφία, δεύτερον, ὅτι παύει νὰ περιέχῃ τὰ γνωρίσματα τοῦ περιβάλλοντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀποκτᾷ καθαρῶς ὑποθετικὸν χαρακτήρα, τρίτον, ὅτι συμπίπτει πρὸς τὴν ἐξήγησιν τῶν γεγονότων, ἐφ' ὅσον προϋποθέτει τὴν ἀντίληψιν ἐξ ἐπαγγέλματος μεσολαβητῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἡ ἐκάστοτε πολιτικὴ δύναμις καὶ ὅσοι διαθέτουν τὰ μέσα ἐπικοινωνίας μὲ ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν ἐκμεταλλεύονται, διὰ νὰ παρουσιάσουν ὄχι τὸ συμβάν, ἀλλὰ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπιδιωκομένης στάσεως τῶν πληροφορουμένων τὰ ἐπεισόδια τοῦ κόσμου (Τύποι σημερινῶν εἰδήσεων: «Ἀνυπεράσπιστος πολίτης ἀπέκρουσεν ἐπιτυχῶς ἐπίβεσιν μαύρου κακοποιου» ἀντί: «λευκὸς ἐτραυμάτισε νέγρον» ἢ «Κατόστασις εἰς τὴν Κύπρον: Οὔτε πρὸ τῶν νοσοκομείων δὲν ὀρρωδοῦν οἱ Ἕλληνες»).

Μία τετάρτη συνέπεια τῆς τεχνικῆς ἀπσμακρύνσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ κόσμου τῆς ἀμέσου ἐμπειρίας εἶναι ὁ περιορισμὸς τῶν προσωπικῶν σχέσεων, δηλαδὴ τῆς συνομιλίας. Ἡ μέση ἀμερικανικὴ οἰκογένεια εἶναι ἐγκατεστημένη ἐβδομαδιαίως 38 1)2 ὥρας ἐνώπιον τοῦ ραδιοφώνου ἢ τῆς τηλεοράσεως¹. Ἐὰν ὑπολογισθοῦν τὰ περιοδικά, ἡ ἐφημερίς, ὁ κινηματογράφος καὶ τὸ νυκτερινὸν κέντρον, δὲν ἀπομένουν εἰς τὸν ἄνθρωπον παρὰ μόνον ὁ ἐργάσιμος χρόνος καὶ ὁ χρόνος τοῦ ὕπνου. Ἡ ὁμιλία γίνεται λοιπὸν τυχαία καὶ ἐνοχλητικὴ, διότι οἱ ἄλλοι θέλουν νὰ παρακολουθήσουν τὴν προβολήν. Οἱ γείτονες διακόπτουν τὰς πολλὰς τῶν σχέσεις, οἱ φίλοι περιορίζουν τὴν φιλίαν τῶν εἰς τὴν παρακολούθησιν, τὰ θέματα τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας χάνουν τὴν σοβαρότητά των. Ἀποκόπτεται λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος τῶν ἅπῳ ἐκ τῶν ἐγγύς ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους καθημερινῶς συναναστρέφεται καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐννοῆ, ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ τὸν βοηθήσουν εἰς τὸν διάλογον νὰ μάθῃ, τί γνωρίζει καὶ τί δὲν γνωρίζει, τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ τῶν ἔσω καὶ συγχρόνως δὲν

1. V. Packard, ὡς ἀν. σ. 320.

ένδιαφέρεται διὰ τὴν κοινότητά του, διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ τόπου, χάνει δηλαδὴ τὴν ἐπαφὴν του πρὸς τὰ ἐντελῶς ἰδικά του θέματα, τοὺς ὁμοίους του καὶ τὴν συνέχειαν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.

Ο ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ ΤΩΝ ΘΟΥΡΥΒΩΝ ΤΗΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΣΙΩΠΗΣ.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁ κόσμος γίνεται καὶ πάλιν μία ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν, ὅπως οἱ λοιποὶ μέτοχοι τῆς ζωῆς, ὁ ἄνθρωπος δέχεται ἐκ τῶν ἔξω, χωρὶς νὰ τὴν κατευθύνῃ. Δὲν περιμένει σήμερον ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ἐκεῖνος προετοιμάζει, ἀλλ' εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ γίνεται ἢ κατάληξις ὅσων αἰφνιδίως καὶ εἰ δυνατόν αἰφνιδιαστικῶς κατορθώνουν νὰ προβληθοῦν. Βεβαίως ὠρισμένοι εὐρίσκουν τὴν δύναμιν νὰ διακόψουν τὴν μετάδοσιν τοῦ κόσμου καὶ νὰ συμμαζευθοῦν πρὸς στιγμὴν ἐκ τῶν περάτων, οἱ περισσότεροὶ ὅμως, ὅταν ἐπανέρχονται εἰς τὸν τόπον τῆς ζωῆς των, τὸ κάνουν διὰ νὰ εὕρουν τὴν νέαν ἀφετηρίαν. Οὔτε ὅμως οἱ πρῶτοι οὔτε οἱ δεῦτεροι κατορθώνουν σήμερον νὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸν κόσμον τὴν θέλησίν των. Οἱ πρῶτοι μόνον ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ παραβλέψουν τὸν κόσμον, νὰ μὴ τοὺς ἐνδιαφέρῃ ἢ τύχη τῶν ἄλλων καὶ ὅ,τιδήποτε συμβαίνει ἐκτὸς τοῦ ἰδιωτικοῦ των χώρου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐπιδίδονται συνήθως εἰς μίαν ἀπασχόλησιν ἐξεζητημένης φύσεως, ἰκανὴν ν' ἀπορροφήσῃ περισσεύματα τεχνικῆς δεξιοτεχνίας. Ἄλλοι πάλιν θίγονται ἐκ τῆς πορείας τῶν πραγμάτων, μνησικακοῦν ἐναντίον τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἀρνοῦνται χάριν τῶν ἀοράτων, θυσιάζουν δηλαδὴ τὸ παρὸν εἰς μίαν μεταφυσικὴν ὀπτασίαν, χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται ὑποχρέωσιν δι' ὅσους καὶ ὅσα τοὺς περιβάλλουν, πλὴν ἴσως διὰ νὰ τραθῆξουν μὲ τὸ μέρος των ὅποιον τύχη καὶ νὰ αἰσθανθοῦν ἔτσι τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀριθμοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δὲν ἀποτελοῦν αὐτὴν τὴν διπλὴν ἐξαίρεσιν, ὅταν δὲν ἐγκαταλείπουν τὰ πάντα εἰς τὴν τύχην, διὰ νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ καταφύγιον τῆς προσωπικῆς των ἀσφαλείας, ἀδιάφοροι ἢ γεμάτοι μῖσος διὰ τὸν κόσμον, παρακολουθοῦν ἄφωνοι τὰ διαδραματιζόμενα, εἶναι πάντοτε κατειλημμένοι, χωρὶς χρόνον οὔτε διὰ τοὺς ἄλλους οὔτε διὰ τὸν ἑαυτὸν των, διὰ νὰ θαυμάσουν ἢ διὰ ν' ἀπελπισθοῦν, νὰ ἐρωτήσουν ἢ νὰ ἐξηγήσουν, χωρὶς νὰ χρησιμοποιοῦν τὸν λόγον, συνωθούμενοι εὐχαρίστως εἰς ὅλους τοὺς τόπους τῆς ἐσωτερικῆς σιωπῆς.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὁ ἄνθρωπος διέρχεται τὸν περισσότερον χρόνον τῆς ζωῆς του μεταξὺ δύο χώρων, ἐντὸς τῶν ὁποίων οἱ λόγοι τὸν ἀποσιωποῦν. Ἐντὸς τοῦ πρώτου ἐπαναλαμβάνει, ἐφ' ὅσον χρειάζεται, μίαν ὀρολογίαν, ἢ ὁποία προσωπικῶς δὲν τὸν ἐνδιαφέρει καὶ εἰς τὴν ὁποίαν δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐπενδύσῃ τὰ προβλήματά του. Εἰς τὸν δεῦτερον γίνεται δέκτης ἀλληλοδιαδόχων ἢ ἀνταγωνιζομένων παραστάσεων, εἰς τὰς ὁποίας εἴτε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ δώσῃ ἀπάντησιν, εἴτε ἀπαντᾷ διὰ τῆς πράξεως, ἢ ὁποία τοῦ ὑποβάλλεται.

Οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη σιωπὴ εἶναι ἡ σιωπὴ τοῦ λόγου. Ἡ

σιωπή τῆς ἐργασίας καὶ τῆς διασκεδάσεως εἶναι μία καταθροῦβησις τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ὑποχρέωσίς του νὰ δανείσῃ τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, νὰ μὴ δώσῃ εἰς τὸν λόγον τὴν εὐκαιρίαν ν' αὐτοσυγκεντρωθῇ, πρὶν ἐπιχειρήσῃ τὸ τόλμημα τῆς ἐκφράσεως. Διὰ τοῦτο ὁ λόγος δὲν ἀναχωρεῖ σήμερον ἐκ τῆς σιγῆς, ἀλλ' ἐκ τοῦ θορύβου, εἶναι ὁ ἀντίλαλος τῶν κρότων τοῦ ἔξω κόσμου καὶ ὄχι ἡ συλλογὴ καὶ ἡ σύνθεσις τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ λόγος αὐτὸς δὲν διακόπτει, ἀλλὰ παρατείνει τὴν ἐσωτερικὴν σιγὴν, δηλαδὴ συνεχίζει τὸν ἐξωτερικὸν θόρυβον, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀντίκρουσμα ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὁ λόγος ἀφήνει τὸν ἄνθρωπον ἄθικτον, δὲν τοῦ ἐπιβάλλει καμμίαν ἐσωτερικὴν ὑποχρέωσιν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ὑποχρεώνει κατ' οὐσίαν οὔτε ἐκεῖνον, ὃ ὁποῖος τὸν ἀκούει.

Διὰ νὰ μάθῃ ἄλλοτε ὁ ἄνθρωπος, τί συνέβη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀπουσίας του, ἔπρεπεν ὁ ἄλλος ἄνθρωπος νὰ τοποθετήσῃ τὸν κόσμον εἰς τὴν γλῶσσαν. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ὅσοι πληροφοροῦν, μεταδίδουν, ὅτι ἐπληροφορήθησαν, δὲν τοποθετοῦν δηλαδὴ, τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὴν γλῶσσαν ἐντὸς τῆς γλώσσης. Οὐσιαστικῶς πληροφοροῦν διὰ τοῦτο σήμερον ὄχι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὰ μέσα τῶν ἄνω τούτων ἀνθρώπων. Τὴν πληροφορίαν ἀνέλαβε μία διάταξις τοῦ κόσμου, ἢ ὁποία δὲν δέχεται οὔτε συμπλήρωσιν, οὔτε ἐρωτήματα, οὔτε διόρθωσιν, οὔτε ἀντιρρήσεις. Ἡ πληροφορία ἔχασε λοιπὸν τὸν διαλογικὸν τῆς χαρακτῆρα καὶ ἡ συνομιλία μίαν βασικὴν τῆς λειτουργίαν.

Διὰ νὰ δώσουν εἰς τὴν ζωὴν των περιεχόμενον, εἶχον ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι τὴν συνήθειαν νὰ συμπληρῶνουν καὶ νὰ μεταδίδουν μὲ τὸν λόγον τὴν πείραν των, νὰ ἐξηγοῦν τὴν συμπεριφορὰν των ἢ τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἄλλων, νὰ θέλουν νὰ γνωρίζουν, τί σημαίνει ὁ κόσμος, ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ θάνατος, νὰ ἔχουν προβλήματα καὶ νὰ προτείνουν λύσεις, νὰ τοποθετοῦνται δηλαδὴ μὲ τὴν προσωπικὴν των ζωὴν ἐντὸς τοῦ λόγου καὶ κατὰ τοῦτο νὰ τοῦ δίδουν βάρος, ἀφοῦ μετέφερον ὀλοκληρον τὸν ἄνθρωπον. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἀπουσιάζει σήμερον αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ βαρῦτης, ὁ ζωντανὸς λόγος οὔτε ἔχει οὔτε ἐκπληρῶνει τὴν ἐντολὴν νὰ προσφέρῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀπλῶς γεμίζει τὸ κενὸν μεταξύ δύο πράξεων, συνήθως δύο διαδοχικῶν ἐξορμήσεων πρὸς τὰ γεγανότα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν προσωπικὰ βιώματα. Ὁ λόγος σήμερον χάνει τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον, γίνεται μετέωρος, εὐκίνητος καὶ διαπεραστικός, ἰκανὸς νὰ διασχίξῃ τοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς νὰ συλλαμβάνεται καὶ χωρὶς νὰ τοὺς γονιμοποιῇ, ὡς ἐκφράσις τοῦ θορύβου τῶν σιωπηλῶν πραγμάτων.